

สรุปผลการสำรวจเรื่อง

ข้อบังคับสภาเภสัชกรรมฯ ๒๕๕๑ ที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาการศึกษาหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต

การสำรวจครั้งนี้ มีวิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะคือ การส่งแบบสำรวจทางไปรษณีย์จำนวน 827 ฉบับ โดยสุ่มเลือกอย่างมีระบบจากรายชื่อสมาชิกสภาเภสัชกรรมที่จบการศึกษาในปี 2518, 2523, 2528 และ 2533 จำนวน 235 ฉบับ และ ส่งไปยังกลุ่มคณาจารย์สังกัดมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ โดยเริ่มส่งออกตั้งแต่วันที่ 24 มีนาคม และการส่งแบบสำรวจทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ไปตามที่อยู่ที่มีจำนวน 1,450 ชื่อ ในการเก็บข้อมูลนั้น ได้แจ้งผู้ตอบแบบสำรวจว่าให้ส่งข้อมูลกลับทางไปรษณีย์ หรือส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์กลับเพียงวิธีการเดียวเท่านั้น เพื่อป้องกันการส่งซ้ำ นอกจากนั้นแล้ว ยังพบว่า เมื่อได้รับแบบสำรวจแล้ว ผู้ให้ข้อมูลจะส่งต่อให้เพื่อนเภสัชกรช่วยตอบโดยมีทั้งการส่งต่อทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และ ถ่ายเอกสารให้กัน ระยะเวลาตั้งแต่ส่งออกแบบสำรวจจนถึงแบบสำรวจฉบับสุดท้ายที่ได้รับกลับเป็นเวลาประมาณ 2 เดือน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์จากแบบสำรวจที่ตอบกลับทั้งสิ้น 636 ฉบับ เป็นแบบสำรวจที่ส่งกลับมาทางไปรษณีย์หรือการตอบรับโดยตรงจำนวน 485 ฉบับ (76.3%) ส่งกลับทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 151 ฉบับ (23.7%)

รายละเอียดของผู้ตอบแบบสำรวจทั้งหมดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

	สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	202	32.0
	หญิง	430	68.0
	รวม	632	100.0
อายุ	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี	196	31.0
	31 - 40 ปี	200	31.6
	41 - 50 ปี	127	20.1
	มากกว่า 50 ปี	110	17.4
	รวม	633	100.0
งานหลัก	มหาวิทยาลัย	233	36.8
	ร้านยา	50	7.9
	โรงพยาบาล	162	25.6
	การตลาด	57	9.0
	ผลิตยา	22	3.5
	วิเคราะห์คุณภาพยา	17	2.7
	คุ้มครองผู้บริโภค	38	6.0
	อื่นๆ(ขึ้นทะเบียน งานวิจัย ฯลฯ)	48	7.6
	ไม่ใช่เภสัชกร	1	0.2
	นักศึกษาปริญญาเอก	3	0.5
	นักศึกษาปริญญาตรี	2	0.3
รวม		633	100.0

รายงานการศึกษานี้เป็นฉบับร่างซึ่งอาจมีการแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์มากขึ้นต่อไป (25 พค. 2551)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ (ต่อ)

	สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ที่ทำงาน	กรุงเทพฯ	257	41.9
	ภาคใต้	22	3.6
	ภาคกลาง	122	19.9
	ภาคเหนือ	62	10.1
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	113	18.4
	ภาคตะวันออก	37	6.0
	ต่างประเทศ	1	0.2
รวม		614	100.0

ตอนที่ 2 ความเห็นต่อประเด็นระยะเวลาในการจัดการศึกษาเภสัชศาสตรบัณฑิต

ผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 432 คน (68.8 %) ที่ทราบเรื่องการออกข้อบังคับฯดังกล่าวของสภาเภสัชกรรมแห่งประเทศไทยนั้น โดยส่วนใหญ่จะทราบข้อมูลจากเพื่อน (38.6%) ผู้บังคับบัญชา (33.3%) และอื่นๆ ได้แก่ จดหมายข่าวสภาเภสัชกรรม (27.1%) รวมถึงอินเทอร์เน็ต (20.2%)

ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยว่า การปรับระยะเวลาในการเรียนเภสัชฯเป็น 6 ปี จะช่วยลดภาระการเรียนของนักศึกษา และการปรับระยะเวลาการเรียนเภสัชฯเป็น 6 ปี จะช่วยให้เภสัชกรมีศักดิ์ศรีเทียบเท่าแพทย์ และ ทันตแพทย์ (76.2% และ 66.5% ตามลำดับ) ส่วนใหญ่ เห็นด้วยว่าหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตควรเป็นหลักสูตรทั่วไป (75.2%) ส่วนความชำนาญเฉพาะด้านควรเป็นการเรียนต่อยอด นอกจากนั้นแล้วยังมีความเห็นว่าหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตควรมีทั้งหลักสูตร 5 ปี และ 6 ปี (43.6%) ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความเห็นต่อประเด็นระยะเวลาในการจัดการศึกษาเภสัชศาสตรบัณฑิต

		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่มีความเห็น	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	การปรับระยะเวลาการเรียนเภสัชฯเป็น 6 ปี จะช่วยลดภาระการเรียนของนักศึกษา	90	14.4	476	76.2	59	9.4
2	การปรับระยะเวลาการเรียนเภสัชฯเป็น 6 ปี จะช่วยให้เภสัชกรมีศักดิ์ศรีเทียบเท่าแพทย์ และ ทันตแพทย์	144	22.9	418	66.6	67	10.7
3	ปริญญาตรี ภบ. ควรเป็นหลักสูตรทั่วไป ส่วนความชำนาญเฉพาะด้านควรเป็นการเรียนต่อยอด	446	75.2	101	17.0	46	7.8
4	ปริญญาตรี ภบ. ไม่ควรเป็นหลักสูตรทั่วไป แต่ควรแยกสาขาตามความชำนาญ	135	23.4	378	65.5	64	11.1
		ควรเรียน 6 ปีทุกหลักสูตร		ควรเรียน 5 ปีทุกหลักสูตร		ควรมีทั้งหลักสูตร 5 และ 6 ปี	
5	เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ปัจจุบันของวิชาชีพและสังคมไทย ระยะเวลาในการเรียนเภสัชฯ ระดับปริญญาตรี	148	24.1	198	32.3	267	43.6

เมื่อพิจารณาตามอายุของผู้ตอบแบบสำรวจ กับความเห็นต่อจำนวนปีที่เหมาะสมของหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต พบว่า ส่วนใหญ่ของทุกกลุ่มอายุมีความเห็นว่าควรมีทั้งหลักสูตร 5 ปี และ 6 ปี ในส่วนของผู้ที่มีความเห็นว่าควรเรียน 6 ปีทุกหลักสูตรนั้น พบว่ามีแนวโน้มลดลงในกลุ่มที่มีอายุมากขึ้น

เมื่อพิจารณาตามลักษณะงานหลักของผู้ตอบแบบสำรวจ กับความเห็นต่อจำนวนปีที่เหมาะสมของหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต พบว่าส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสำรวจที่มีงานหลักอยู่ในมหาวิทยาลัย ร้านยา วิเคราะห์คุณภาพยา และอื่นๆ (ขึ้นทะเบียน งานวิจัยทางคลินิก) เห็นว่าควรมีทั้งหลักสูตร 5 ปีและ 6 ปี ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสำรวจที่มีงานหลักในโรงพยาบาลและคุ้มครองผู้บริโภคเห็นควรมีหลักสูตร 6 ปีทั้งหมด และส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสำรวจที่มีงานหลักในการตลาดยา และการผลิตยาเห็นควรมีหลักสูตร 5 ปีทั้งหมดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 อายุและลักษณะงานหลักของผู้ตอบแบบสำรวจกับความเห็นต่อจำนวนปีที่เหมาะสมของหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต

		ควรเรียน 6ปีทุก		ควรเรียน 5ปีทุก		ควรมีทั้งหลักสูตร 5 และ 6ปี	
		หลักสูตร		หลักสูตร			
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ							
1	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30ปี	47	244	60	31.1	86	446
2	31 - 40ปี	48	25.0	67	34.9	77	40.1
3	41 - 50ปี	31	25.8	38	31.7	51	42.5
4	มากกว่า 50ปี	21	20.0	32	30.5	52	49.5
ลักษณะงานหลัก							
1	มหาวิทยาลัย	24	10.8	82	36.8	117	52.5
2	ร้านยา	12	24.5	12	24.5	25	51.0
3	โรงพยาบาล	73	45.9	26	16.4	60	37.7
4	การตลาด	10	17.9	26	46.4	20	35.7
5	ผลิตยา	0	0.0	12	60.0	8	40.0
6	วิเคราะห์คุณภาพยา	2	13.3	6	40.0	7	46.7
7	คุ้มครองผู้บริโภค	17	47.2	12	33.3	7	19.4
8	อื่นๆ(ขึ้นทะเบียน งานวิจัยทางคลินิก ฯลฯ)	8	17.0	20	42.6	19	40.4

ตอนที่ 3 ความเห็นเพื่อการพัฒนาหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย

ผู้ตอบแบบสำรวจร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรและเรื่องอื่นมากถึง 399 ราย (62.9 %) สามารถจัดหมวดหมู่ของข้อเสนอแนะได้ 3 หมวด ได้แก่ หลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประกอบวิชาชีพและการควบคุม (รูปที่ 1) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หลักสูตร	วิธีการจัดการเรียนการสอน	การประกอบวิชาชีพและการควบคุม
<ul style="list-style-type: none"> • วิธีการพัฒนาหลักสูตร • โครงสร้างและจำนวนปีของหลักสูตร • เนื้อหาในหลักสูตร • ข้อเสนออื่นๆ 	<ul style="list-style-type: none"> • ปัญหาที่พบ • ข้อเสนอ 	<ul style="list-style-type: none"> • การประกอบวิชาชีพ • ปัญหา • ข้อเสนอ • การควบคุมการประกอบวิชาชีพ • องค์กรวิชาชีพ • อื่นๆ

รูปที่ 1 ข้อเสนอเพื่อพัฒนาหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย

ข้อเสนอเรื่องหลักสูตรนั้น ผู้ให้ข้อมูลแสดงความเห็นในเรื่องวิธีการพัฒนาหลักสูตร โครงสร้างและจำนวนปีของหลักสูตร เนื้อหาในหลักสูตร และ ข้อเสนออื่นๆ ดังนี้

เรื่องวิธีการพัฒนาหลักสูตร ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า ควรทำการศึกษาความต้องการเภสัชกรของสังคมไทย บทบาททั้งหมดที่เภสัชกรควรทำในอนาคต ภูมิปัญญาที่มีในสังคมไทย แล้วจึงพัฒนาหลักสูตรให้ได้เภสัชกรที่มีความสามารถและมีจริยธรรม (40 คน) ควรคำนึงถึงความต้องการทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพของตลาดแรงงาน และผู้ใช้บัณฑิตในระยะยาว (27 คน) ควรมีส่วนร่วมจากหลายๆภาคส่วนในการพัฒนาหลักสูตร และ ควรทำประชาพิจารณ์อย่างกว้างขวาง (13 คน) การพัฒนาหลักสูตร ควรพิจารณาจากสมรรถนะ (competency) ที่ต้องการมากกว่าการกำหนดจำนวนปี (10 คน) ทำหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของนักศึกษา (8 คน) ควรมีการศึกษาและประเมินหลักสูตรเดิมอย่างเป็นระบบก่อนการเปลี่ยนแปลง และมีการนำร่องในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (8 คน) ควรผลิตเภสัชกรที่จบมาแล้วทำงานได้หลายสาขา (7 คน) และ ควรทำหลักสูตรตามความพร้อมและความชำนาญของสถาบัน (6 คน) เป็นต้น

ประเด็นโครงสร้างและจำนวนปีของหลักสูตร ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า หากเรียน 6 ปีควรเป็นปริญญาโทหรือ Certificate จากการต่อขยายเฉพาะทางโดยใช้พื้นฐาน 5 ปีของเภสัชศาสตรบัณฑิตที่สอบใบประกอบได้ (19 คน) PharmD เรียน 6 ปี สาขาอื่นๆเรียน 5 ปี (19 คน) เรียนเภสัชศาสตรบัณฑิต 4 ปี แล้วเรียนต่อโทเฉพาะสาขาอีก 2 ปี สำหรับผู้สนใจ (18 คน) ควรมีหลักสูตรเหมือนกันทุกสถาบัน (13 คน) จำนวนปีไม่ได้บอกว่ามีมาตรฐานหรือศักดิ์ศรี แต่ต้องดูที่คุณภาพบัณฑิต (12 คน) กรณีหลักสูตร 6 ปี ให้ 4 ปีแรกเรียนทั่วไป 2 ปีหลังเรียนและฝึกงานแยกตามสาขา (11 คน) สำหรับหลักสูตร 5 ปี ให้เรียนเหมือนกันใน 3-4 ปีแรก ปีที่เหลือเรียนทฤษฎีตามสาขาและฝึกงาน (8 คน) การกำหนดจำนวนปีของหลักสูตรต้องคำนึงถึงภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนด้วย (5 คน) และ การเรียน 6 ปี ทำให้เสียเวลาหาประสบการณ์จากการทำงานจริงไป 1 ปี ในเวลาที่เท่ากันการทำงานจริงได้เรียนรู้มากกว่าฝึกงาน (5 คน) เป็นต้น

ประเด็นเนื้อหาในหลักสูตร ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า ควรจัดให้เรียนเนื้อหาที่ "ต้องรู้" ลดเนื้อหาที่ไม่จำเป็น หรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน หรือซ้ำซ้อน (23 คน) นศ.ควรได้เรียนหลายๆอย่าง เพราะนศ.ยังไม่พร้อมหรือไม่รู้ความต้องการและความถนัดของตัวเอง (8 คน) มีเนื้อหาที่ทันสมัยและได้ใช้จริง (8 คน) และ ได้เรียนยาสมุนไพรไทยที่สำคัญๆ (4 คน) เป็นต้น

ประเด็นอื่นๆที่มีผู้เสนอและเกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ควรเตรียมบริบทให้พร้อมก่อนทำหลักสูตร เช่น เรื่องการรับรองวุฒิการศึกษา และเงินเดือน และตำแหน่งงาน (5 คน) แต่ละมหาวิทยาลัยมีความพร้อมในการทำ **PhamD** ไม่เท่ากัน (3 คน) และ ควรมีกระบวนการคัดกรองได้อย่างเหมาะสมกับงบประมาณและผู้เรียน โดยที่ไม่ต้องปรับหลักสูตรพื้นฐานมาก (3 คน) เป็นต้น

ข้อเสนอเรื่องวิธีการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้ให้ข้อมูลแสดงความเห็นในเรื่องของปัญหาที่พบ และ ข้อเสนอแนะ โดยปัญหาที่พบ เช่น ปัญหาปริมาณและคุณภาพของแหล่งฝึกในทุกสายงาน (4 คน) อาจารย์สอนเนื้อหาที่เกินจำเป็นสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี (3 คน) นักศึกษาเรียนไปโดยไม่รู้ว่าวิชาไหนจำเป็น จนกระทั่งไปฝึกงานจึงรู้ (2 คน) เนื้อหาที่เรียนในปัจจุบันมีบางเรื่องมากเกินไป บางเรื่องน้อยไป บางเรื่องควรได้ทำแล้วแต่ไม่ได้ทำ บางเรื่องไม่จำเป็นต้องทำ (2 คน) และ เกษตรกรจบใหม่ ไม่สามารถประยุกต์ความรู้มาทำงานได้ (1 คน) เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีข้อเสนอแนะต่อวิธีการจัดการเรียนการสอนในหลายประเด็น เช่น ปลุกฝังความเป็นวิชาชีพ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ จิตใจของความเป็นมนุษย์ และ จิตสำนึกเพื่อสังคมให้แก่ศึกษามากขึ้น (19 คน) สอนโดยเน้นการปฏิบัติงานจริง/การจำลองเสมือนจริง (15 คน) ฝึกงานให้นานขึ้น/ฝึกงานให้มีคุณภาพ/ฝึกงานในรูปแบบที่เหมือนทำงานจริง/มีโอกาสนักศึกษาร่วมกับวิชาชีพอื่น (15 คน) สอนให้นักศึกษาทำงานร่วมกับผู้ประกอบการวิชาชีพอื่นๆ ได้ (6 คน) สอนความรู้และทักษะหลักที่นักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานได้จริง (6 คน) และ พัฒนาคุณภาพแหล่งฝึกให้เป็นแหล่งฝึกที่มีคุณภาพ (4 คน) เป็นต้น

ข้อเสนอเรื่องการประกอบวิชาชีพและการควบคุมการประกอบวิชาชีพนั้น ผู้ให้ข้อมูลแสดงความเห็นในเรื่องการประกอบวิชาชีพ การควบคุมการประกอบวิชาชีพ องค์ประกอบวิชาชีพ และ อื่นๆ ดังนี้

ประเด็นการประกอบวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่ามีปัญหาหรือตั้งข้อสังเกตในการประกอบวิชาชีพ เช่น นักศึกษาที่จบ 6 ปี จะสามารถทำประโยชน์แก่คนไข้และสังคมมากกว่าที่จบ 5 ปีหรือไม่ (2 คน) มีตัวอย่างที่เห็นชัดว่าจำนวนปีที่มากกว่าไม่มีอะไรดีกว่า (1 คน) ไม่แน่ว่าว่าบัณฑิต 6 ปี จะทำงานเก่งกว่าบัณฑิต 5 ปี (1 คน) งานบริหารเภสัชกรรมที่เรียน 6 ปีนั้น เหมาะกับงานในโรงพยาบาลบางแห่ง (1 คน) งานบางอย่างต้องการคนรู้ลึกและรู้จริงยกตอนนี้ทำไม่ได้ (1 คน) เกษตรกรจบใหม่ มีข้อจำกัดเรื่องระบบคิด วุฒิภาวะ และ การวางตัว (1 คน) และ ความแข็งแกร่งของวิชาชีพลดลง ถูกบังคับมากขึ้น (1 คน) เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อเสนอแนะในการประกอบวิชาชีพไว้หลายประเด็น เช่น ควรมีการพัฒนาเภสัชกรเฉพาะทางผ่านการศึกษาล้างปริญญาหรือการฝึกอบรม (8 คน) ควรมีเภสัชกรเฉพาะทาง เช่นเดียวกับแพทย์เฉพาะทาง (6 คน) หากเรียน 6 ปี ค่าใบประกอบวิชาชีพและค่าตอบแทนอื่นๆควรเท่ากับแพทย์และทันตแพทย์ (5 คน) พัฒนาวิชาชีพให้มีศักดิ์ศรีเทียบเท่ากับวิชาชีพอื่นๆ โดยดำเนินการเชิงรุกให้สังคมเห็นความสำคัญของเภสัชกร (4 คน) เกษตรกรด้านการผลิต/ควบคุมคุณภาพมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทย (3 คน) เกษตรกรควรมีทางเลือกในการทำงานที่หลากหลายไม่ใช่มีแต่ **PhamD** (2 คน) และ เกษตรกรควรตระหนักถึงบทบาทที่ควรจะเป็นของตนเองให้มากขึ้น/ควรมีจุดยืนที่ชัดเจนด้านวิชาชีพ (2 คน) เป็นต้น

ประเด็นการควบคุมประกอบวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า ควรมีการควบคุมการเปิดคณะเภสัชฯใหม่ (7คน) เสนอให้มีใบประกอบวิชาชีพมากกว่า 1สาขา (3คน) ควรกำหนดว่างานแบบไหนต้องการเภสัชกรที่จบสาขาไหน (1 คน) และ มีมาตรฐานเบื้องต้นสำหรับเภสัชกรที่เหมือนกันก่อนที่จะแยกเฉพาะทางตามความสนใจของเภสัชกรแต่ละคน (1 คน)

ประเด็นองค์กรวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า องค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องควรทำการควบคุมปริมาณการผลิตเภสัชกรไม่ให้มากเกินไป เพื่อให้ได้คุณภาพ (8คน) สภาเภสัชกรรมแห่งประเทศไทยควรพิจารณาเรื่องการประกอบวิชาชีพมากกว่ากำหนดรายละเอียดของหลักสูตรและจำนวนปี (6คน) องค์กรวิชาชีพสาขาต่างๆควรรณรงค์เพื่อเปิดบทบาทเภสัชกรสู่สังคมให้มากขึ้นและชัดเจน (4คน) องค์กรที่เกี่ยวข้องควรทำการพัฒนาการศึกษาต่อเนื่อง และระบบชำนาญการเพื่อพัฒนาผู้ที่อยู่ในวิชาชีพทุกสาขาให้มากขึ้น (4คน) และ สภาเภสัชกรรมฯรณรงค์และลงโทษเภสัชกรที่แขวนป้าย (3คน)